

Nr 665

Av herr Ohlin m. fl., angående semester- och fritidsfrågor.

(Lika lydande med motion nr 543 i Första kammaren)

Reformen med 4-veckorssemester och den fortgående utvecklingen mot 5-dagarsvecka på arbetsmarknaden medför i förening med den allmänna standardstegringen, särskilt bilismens uppsving, starkt ökade anspråk på planeringsarbete och serviceåtgärder från samhällets sida för att tillgodose de växande fritidsbehoven. Det räcker här att erinra om de tilltagande anspråken på hygieniskt välordnade campingplatser och fritidsbyar, önskemål om ur sanitär synpunkt tillfredsställande friluftsbad, tätorternas tillgodoseende med förenings- och hobbylokaler, bad, idrottsplatser, parker och lekplatser samt regionalt betonade behov i fråga om vandringsleder och strövområden m. m. För att möta dessa anspråk krävs insatser på bred front både från statens och kommunernas sida.

Allmänna synpunkter

Betydelsefulla avvägningssfrågor har redan aktualiserats, då det gäller statens respektive kommunernas insatser på detta område. De stora tätortskommunernas invånare utnyttjar i stor utsträckning för sin fritidsvistelse och rekreation landskommuner med begränsade resurser och möjligheter att sörja för dessa ofta starkt säsongbetonade intressen. Investeringar i form av fritidsområden och badplatser etc. gäller här riksomfattande eller i vart fall interkommunala behov, där frågan om fördelningen av finansieringsbördan för fritidsbehoven är brännande men olöst. Att bidrag från statligt håll i utjämningsssyfte måste komma till i avsevärd utsträckning torde väl redan nu stå klart. Fritidsutredningens rekommendationer om provisoriska stödåtgärder till uppbyggnad av den kommunala fritidsverksamheten bär vittne om detta. Men härutöver blir väl också frågan, om inte vissa fritidsbehov, t. ex. i fråga om strövområden och färdleder, är typiskt regionala behov, som också mest konsekvent borde lösas med regionala insatser. En vidare belysning av dessa spörsmål lär väl emellertid vara att vänta genom fritidsutredningens försorg.

Ett lika så vitalt men olöst problem gäller spörsmålet om en ur miljö- och trivselsynpunkt ändamålsenlig utveckling av fritidsbebyggelsen. Det klagas nu allmänt på hotet från miljöfördärvande, okontrollerad fritidsbebyggelse i våra marker, och de administrativt ansvariga söker möta denna

fara med byggnadsförbud av olika slag. Å andra sidan ligger det ju ett klart misslyckande bakom denna situation ur planeringssynpunkt, där det är samhället som har det egentliga ansvaret. Det ligger uppenbart en märklig inkonsekvens i detta, att man med olika medel befrämjar och ökar våra möjligheter till fritid och rekreation, men när den enskilde inriktar sitt intresse på detta område med anspråk på en egen sommarstuga, så möts han ofta av förbud och besvärligheter, och hans bebyggelseintresse blir i planmyndigheternas ögon närmast en »fara» eller ett »hot». Detta är en motsättning mellan kraven på miljömässigt ordnad bebyggelse och enskilt fritidsbyggnadsintresse som snarast måste lösas. Det bör inte vara främst genom förbud och förhinder som miljövården skall tillgodoses, utan genom en smidigare och snabbare planeringsinsats som verkligen har kapacitet att länka bebyggelseintresset i den av samhället önskade riktningen, då det gäller miljökrav och naturvård. Att lösa denna fråga kräver emellertid inte bara förbättrad administration utan säkerligen också reformer inom byggnadslagstiftningen. I nära samband med byggnadslagstiftningens innehåll står frågan hur finansieringen av fritidsbebyggelsens särskilda lokala behov i fråga om sanitära anläggningar, grönområden och anordningar för t. ex. bad och rekreation skall tillgodoses. Det förefaller knappast realistiskt tro att kommunerna med nuvarande tyngande ansvar i fråga om planering och följdinvesteringar m. m. för den permanenta bebyggelsens behov också samtidigt i erforderlig utsträckning skall kunna dra försorg om fritidsutvecklingens tilltagande anspråk på bebyggelseområdet. Det är en uppenbar risk för att fritidsbebyggelsen i så fall kommer i marginalställning med väntetider, brist- och köproblem som följd. I stället för utveckling av bebyggelse och planering i takt med behoven permanentas då det nu rådande förbudssystemet med ty åtföljande irritation för allmänheten, tendenser till förbudsöverträdelser genom oordnad bebyggelse och trots förbuden fortskridande försämring av miljövården. Detta är ett för samhället och fritidsutvecklingen föga uppmuntrande perspektiv, som med olika medel måste förebyggas. Det bör härvid vara tänkbart att inom ramen för en reviderad byggnadslagstiftning uppnå en ordning, där fritidsbebyggelsen i önskvärd omfattning själv får finansiera sitt utvecklingsbehov vad gäller gemensamhetsanläggningar m. m., under de villkor i fråga om sanitet, miljösynpunkter m. m. som bebyggelselagstiftningen fixerar. Fritidsbyggenskapens investeringsvilja borde med sådana metoder under planmyndighetens kontroll kunna länkas i sunda banor och utvecklas i takt med efterfrågan på ett lyckosammare sätt. På den frivilliga överenskommelsens väg kan en sådan utveckling delvis nås genom särskilda planeringsavtal mellan kommunmarkexploatörer och fritidsintressenter, men genom en ändamålsenlig bebyggelselagstiftning borde ett verksammare stöd kunna lämnas en aktiv bebyggelsepolitik på fritidsbebyggelsens område. Det är att hoppas att fritidsutredningen också skall komma att un-

dersöka möjligheterna till behövliga reformer inom byggnadslagstiftningen för fritidsbebyggelsens vidkommande.

Till fritidsutredningens angelägnaste arbetsuppgifter hör också att föreslå lämpliga organisatoriska former för de statliga insatserna på fritidsområdet. För fritidsutvecklingen betydelsefulla anslag administreras nu under ett flertal departement, vilket försvårar en enhetlig bedömning av utvecklingsbehov och prioriteringsfrågor, då det gäller avvägningen mellan olika projekt. Fritidsutredningen har emellertid med en realistisk anpassning till lägets krav då det gäller skyndsamma, konkreta insatser föreslagit en utvidgning av stödet genom fonden för friluftslivets främjande, som således tilldelats en betydelsefull strategisk roll, då det gäller det statliga utvecklingsprogrammet på fritidsområdet. Vi skall närmare återkomma till det statliga utbyggnadsprogrammet bl. a. i fråga om fritidsfondens verksamhet vid behandlingen av anslagsfrågor till årets budget i det följande.

Arbetsmarknaden och fritiden

Fritidsanläggningarnas utnyttjande är i stor utsträckning mycket säsongbetonat. Ju starkare koncentrationen blir till en för det stora flertalet sammanfallande semestertid, desto svårare och dyrbarare blir det att bygga ut serviceanordningarna med en kapacitet som lämnar semesterfirarna ett fullgott utbyte av semestervistelsen. En förlängning av säsongen har en i omvänd ordning gynnsam effekt och leder till ett bättre utnyttjande av tillgängliga investeringar. Om stora grupper utnyttjade semesteranläggningarna »i skift» skulle investeringsbehov och utbyggnadsplaner i själva verket påverkas avsevärt. En sådan ordning skulle givetvis också påtagligt förbättra möjligheterna till ett ömsesidigt utbyte av tjänster och fördelar mellan semesterfria grupper och grupper, som alltjämt upprätthöll yrkesverksamheten i vanlig omfattning. Motsvarande problem om kapacitetsutnyttjande och fördelar med säsongutjämning återkommer även när problemet ses ur näringslivets aspekt, där ett totalstopp under semestertid av tillverkning, som kräver dyrbar maskinell utrustning, likaså innebär förluster i kapacitetsutnyttjande av gjorda investeringar. Dessa synpunkter accentueras givetvis vid övergång från 3-veckors till 4-veckors semester. Ur de synpunkter som nu anförts borde påtagliga fördelar stå att vinna både för fritidsintresse och yrkesintresse genom en mer differentierad fritids-säsong av typen »skiftgång» mellan olika grupper.

Men en anpassning av arbetsmarknaden med hänsyn till dessa rent rationella synpunkter stöter också på påtagliga praktiska invändningar. Familjemedlemmar med olika arbetsplatser skulle vid differentierade semestertider få svårare att samordna familjens semester, barnens skolgång hindrar spridning av säsongen under vissa tider o. s. v. En tänkbar lösning av spridningsproblemet kunde möjligen vara att låta semestersprid-

ningen ske regionsvis, varvid familjernas möjligheter till samtidigt semesterfirande troligen skulle bli i tämligen ringa grad påverkade. Detta å andra sidan skulle förutsätta en mycket långtgående samordning och samverkan mellan arbetsmarknadsparterna, om önskvärt resultat skulle kunna uppnås.

Hela denna fråga är således egentligen främst ett problem för arbetsmarknadsparternas organisationer. Men som på så många andra viktiga områden av samhällslivet av i dag får arbetsmarknadsparternas ståndpunktstagande en omedelbar och mycket stor räckvidd också för samhället och dess planeringsverksamhet. Frågan om semesterspridningen är av så stor räckvidd för fritidsplaneringens vidkommande, att det vore i hög grad verklighetsfrämmande att vid en saklig granskning av frågan lämna detta problem ur sikte.

Ur samhällets synpunkt måste det för en rationell behandling av fritidsplaneringen vara fundamentalt att kunna bedöma vilka förutsättningar i fråga om säsongutnyttjande man har att utgå ifrån i sitt handlande. Frågan gäller också vad samhället kan göra på sitt område för att medverka till säsongutjämning, om arbetsmarknadsparterna är positivt inställda till en sådan utveckling. Särskilt skolornas anpassning är härvid en framträdande praktisk fråga. Påtagliga skäl finns således för att man redan nu söker skapa klarhet i hur man på arbetsmarknaden bedömer dessa frågor och vilka riktlinjer för den framtida utvecklingen som ter sig sannolika. En förberedande undersökning av denna fråga borde kunna anförtros åt fritidsutredningen, som härvid finge samråda och överlägga med arbetsmarknadsparterna, företrädare för viktigare servicenäringar på fritidsområdet, kommunrepresentanter och företrädare för den centrala skollärovervakningen.

Kraftig upprustning av resurserna för fritidsändamål

Med den snabba utveckling som nu försiggår på fritidsområdet är det angeläget med konkreta, omedelbara insatser för att möta behoven. På sådana områden där insatsbehovet redan nu kan bedömas bli särskilt stort bör därför åtgärder kunna företas redan provisoriskt utan att avvakta ytterligare utredningsarbete. Denna inställning delas även av fritidsutredningen, som förordat en betydande aktivering av det statliga stödet till fritidsplaneringen via fonden för friluftslivets främjande. Verksamheten inom denna fond kan sägas vara av särskild strategisk betydelse för de statliga fritidsinsatserna, och medelsbehovet för fritidsfonden ägnas därför en utförlig behandling i denna motion. För fritidsområdet viktiga anslag är som förut påpekats fördelade på ett flertal departement. Vi anser att en upprustning av fritidsinsatserna krävs över hela fältet och har därför i denna motion och två följdmotioner yrkat ökade medel till fritidsplane-

ringen med sammanlagt 2 705 000 kr. i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Vi vill också erinra om de särskilda framställningar till årets riksdag angående bl. a. stödet till ideellt och frivilligt ungdomsarbete, främjande av idrottslivet m. m., som givetvis också har stor räckvidd för samhällets insatser på fritidsområdet.

Fonden för friluftslivets främjande

Statens friluftsnämnd har hittills förfogat över blygsamma anslag. En utvidgning av verksamheten till stöd för fritidsplaneringen framstår som ytterst önskvärd. Alltjämt obehandlade bidragsansökningar från föregående budgetår uppgick till 3,9 milj. kr. och uppgår till högre belopp än föregående års anslag, som utgick med 2,1 milj. kr. Nämnden har i sina äskanden yrkat en uppräknig till 5,1 milj. kr.

Fritidsutredningen har underkastat förslaget särskild granskning och funnit nuvarande bidragsändamål och former för bidragsvillkor lämpliga och väl avvägda. Bidragsramen anses ha framtvingat en omotiverad begränsning av medelstilldelningen per anläggning. Särskilt för semesterbyar och campingplatser har utredningen funnit att landsortskommuner med goda fritidsbetingelser för tätortsbefolkningens rekreation saknat erforderliga medel till önskvärda investeringar. En väsentlig ökning av statens bidragsandel till sådana anläggningar i dylika fall rekommenderas därför. Fritidsutredningen har ansett att flera av delposterna i fritidsnämndens äskanden hade förtjänat upptas till betydligt högre belopp.

Fritidsutredningen har även påpekat att man för planering av fritidsanläggningar även borde stödja markförvärv med särskilda anslag, eftersom markkostnaderna eljest kan försvåra möjligheterna att realisera angelägna projekt. Utredningen påpekar även att den sanitära standarden vid många befintliga friluftsanläggningar är mycket bristfällig. Särskilda sanitetsbidrag förordas därför. Utredningen anmärker att den vid sina inventeringar iakttagit allmänna badstränder med besöksfrekvenser på tusentals eller tiotusentals personer med bristfälliga sanitära anordningar. På många platser särskilt vid västkusten har förhållandena betecknats som direkt oeffterrättliga både för besökare och för närboende.

Vi delar fritidsutredningens uppfattning att en snabbare upprustning av särskilt de på semesterbehoven inriktade anslagen är motiverad inför 4-veckorssemesterns genomförande och den snabba standardutvecklingen på fritidsområdet. Fritidsnämnden har t. ex. räknat endast med en nyanläggning av fem semesterbyar om 30 stugor för kommande år. En projektering för tio byar av detta omfång är här säkerligen välmotiverad. Bristen på välutrustade campingplatser är likaså allmänt omvittnad. En väsentlig uppräknig av denna anslagspost för snabbare utbyggnad av verksamheten är

således utomordentligt välbehövlig. Särskilda medel erfordras givetvis för avhjälpan av de påfallande sanitära bristerna på vissa allmänna badstränder. Medel för markanskaffning bör också ställas till nämndens förfogande. En planeringsreserv av angelägna markanskaffningsprojekt bör även rekommenderas, så att tillgängliga investeringsmedel vid behov kan komma till användning för säkerställande av ur prioriteringssynpunkt särskilt angelägna projekt.

En avsevärd uppräknings av anslaget till fonden för friluftslivets främjande är erforderlig. Det bör stå nämnden fritt att omdisponera anslagna medel till alternativa angelägna projekt, där så erfordras för ett ändamålsenligt tillgodogörande av tillgängliga investeringsmedel.

Departementschefen har av fritidsnämndens anslagsäskande tillstyrkt endast 2,6 milj. kr. Enligt vår uppfattning är en snabbare utveckling av fritidsinsatserna ofrånkomlig. Till fritidsnämndens förfogande bör därför för kommande år ställas ett anslag under fonden för friluftslivets främjande om 4,0 milj. kr.

Under hänvisning till det anförda hemställer vi,

1. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att fritidsutredningen erhåller uppdrag att genom samråd och överläggningar med arbetsmarknadens parter, representanter för viktigare servicenäringar på fritidsområdet, kommunrepresentanter och företrädare för den centrala skollärovervakningen söka klarlägga prognoserna i fråga om särskilt semestertidens säsongmässiga disponering och de praktiska möjligheterna för en ökad säsongspridning,

2. till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1964/65 under tionde huvudtiteln anvisas ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 1 400 000 kr. förhöjt anslag av 4 000 000 kr.

Stockholm den 26 januari 1964

Bertil Ohlin

Gustaf Kollberg

Sven Wedén

Bertil v. Friesen

Manne Ståhl

Gunnar Helén

Brita Elmén